

Artikel uit het bulletin van de
Antwerpse Vereniging voor Bouwhistorie en Geschiedenis*

(*vzw opgericht in 1963, tot juni 2007 Antwerpse Vereniging voor Bodem en Grotonderzoek)

Warmenbol, E., 'Brons- en IJzertijd te Antwerpen, V: het hielzwaard gevonden "nabij fort St.-Marie"', *Bulletin van de Antwerpse vereniging voor bodem- en grotonderzoek*, 1985/4, 3–12.

Download van: <http://www.avbg.be/bulletin.html>
Contact: <http://www.avbg.be/contact.html>

© 2008-2009 Tim Bisschops & Antwerpse Vereniging voor Bouwhistorie en Geschiedenis vzw. Tekst en afbeeldingen strikt voor persoonlijk gebruik. Publiek of commercieel gebruik enkel mits schriftelijke toestemming van het bestuur van de AVBG.

ANTWERPSE VERENIGING VOOR
BODEM- EN GROTONDERZOEK
BULLETTIN : 1985 / N° 4

JULI 1 AUG.

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

Brons- en IJzertijd te Antwerpen. V:

HET HIELZWAARD GEVONDEN "NABIJ FORT ST.-MARIE".

Inleiding

In de allereerste uitgave van Génard's *Catalogue du Musée d'Antiquités d'Anvers*, verschenen in 1876, wordt zonder verdere omschrijving een "lame d'épée romaine en bronze, découverte au fort Marie, à une profondeur de 5 mètres" vermeld (1), in Comhaire's *Les premiers âges du Métal dans les bassins de la Meuse et de l'Escaut* beschreven als "une épée trouvée au Melchepolder, contre le fort Marie" (2) en in De Loë's *Belgique Ancienne. Catalogue descriptif et raisonné. II. Les âges du Métal* omschreven als "une épée courte en bronze à lame un peu renflée, à nervure médiane bien marquée et à base large munie de quatre rivets à grosse tête. Longueur: 0 m. 403. Patine de couleur vert sombre. Trouvée à Anvers au Melchepolder, contre le fort Marie" (3).

We nemen ons voor dit zwaard -of toch hetgeen er voor doorgaat- in het hierna volgend artikel aan een gedetailleerde studie te onderwerpen.

Herkomst

De zogezegde vindplaats van het hier bestudeerde stuk kan zonder veel moeite op kaart aangeduid worden: het betreft ontegensprekelijk de Polder van Melsele (vroeger Melsen), tussen Kallo, Melsele en Zwijndrecht gelegen, inderdaad aansluitend bij Fort St.-Marie, dat op zijn beurt gelegen is tegenover Fort St.-Philip.

Het is echter zo goed als zeker dat niet dit stuk, dat door praktisch alle auteurs deze vindplaats werd meegegeven, maar wel een ander, reeds in deze reeks gepubliceerd (4), inderdaad daar gevonden werd.

Voorbehoud! (5)

Omstreeks 1906 werden er afgietsels gemaakt van twee zwaarden, bewaard op het Steen en later overgebracht naar het Vleeshuis. Volgens De Loë, verantwoordelijk voor deze afgietsels, betrof het een zwaard gevonden "tussen de fabriek Gevers en de Appelstraat" en een zwaard gevonden "nabij Fort St.-Marie". Het lijkt ons waarschijnlijk dat De Loë zich vergist heeft bij de opgave van de vindplaatsen.

Inderdaad zou het hier moeten gaan om de twee bronzen zwaarden, door Génard beschreven in diens *Catalogue du Musée d'Antiquités d'Anvers* onder de nummers S 19 en S 128, respectievelijk een wapen gevonden bij Fort St.-Marie en een exemplaar zonder duidelijk omschreven vindplaats, een gift van W.-F.-J. Van Genechten (6).

Andere bronzen zwaarden worden door Génard in geen van de vier edities van zijn werk vernoemd.

Te oordelen naar zijn beschrijving ervan in zijn *Anvers à travers les âges* (7), en zeker naar F. Truymans tekening ervan in dat zelfde werk lijkt het bovendien meer dan waarschijnlijk dat het stuk dat in werkelijkheid bij Fort St.-Marie gevonden werd door De Loë's toedoen de literatuur is ingegaan als gevonden "tussen de fabriek Gevers en de Appelstraat" (8).

De zeer slechte tekening van het zwaard gevonden bij Fort St.-Marie, te vinden in Comhaire's *Les premiers âges du Métal* ... moet dit bevestigen. Die tekening kan niet doorgaan voor een schets van hetgeen door De Loë en alle navolgers is beschreven als zijnde ontdekt "bij Fort St.-Marie", maar wel voor een schets van het stuk volgens diezelfde blootgelegd "tussen de fabriek Gevers en de Appelstraat".

We concluderen hieruit -omdat bij Comhaire's bezoek aan het Steen naar zijn zeggen dat laatste zwaard nog een etiket droeg met vermelding van het nummer S 19- dat De Loë's gegevens over de vindplaatsen van de twee zwaarden, waarvan zijn personeel op het Steen afgietsels nam, volledig onbetrouwbaar zijn. Het zwaard dat altijd is beschreven geworden als gevonden "tussen de fabriek Gevers en de Appelstraat", is in feite gevonden bij Fort St.-Marie.

Situering van Fort St.-Marie (1/40.000).

Nu is de volgende vraag, of het hier bestudeerde stuk inderdaad beschreven kan worden als gevonden tussen de fabriek Gevers en de Appelstraat (= op de W.-hoek van de Suikerrui en de Kaasstraat) of geïdentificeerd moet worden als het stuk zonder vindplaats door Van Genechten aan het Musée des Antiquités geschonken.

Het antwoord ligt in de volgende twee vaststellingen: dat De Loë, volgens een

archiefstuk, bewaard in de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, van oordeel was dat de "épée en bronze découverte au fort Marie" het nummer S 128 droeg; dat het zwaard dat inderdaad dit nummer droeg op het eerste gezicht niet in het Vleeshuis is terechtgekomen (9), of ten minste daar niet zomaar terug te vinden is (10).

We beschikken dus enerzijds over een stuk "te veel", met een vindplaats die in Génard's catalogus wel opgegeven wordt voor een lot scherven opgedolven in januari 1877, maar nergens vermeld wordt onder de rubriek "Armes et équipements militaires" waaronder onze zwaarden ressorteren, en anderzijds over een stuk "te weinig", namelijk hetgene onder het nummer S 128 opgenomen in Génard's catalogus en beschreven als een "épée romaine en bronze; brisée". Het lijkt ons niet te ver gezocht dit stuk als identisch aan het hier bestudeerde te beschouwen, maar het lijkt ons wél ver gezocht naar een andere oplossing te zoeken.

Van het zwaard "gevonden bij fort St.-Marie" kent men in feite de vindplaats niet (11).

Beschrijving

Het gaat hier over een zogenaamd "hielzwaard" met afgeronde hiel, oorspronkelijk voorzien van vier nieten.

De nieten zijn slechts gedeeltelijk bewaard en zijn verdeeld over een cirkelsegment. Op de hiel kan op één zijde zeer duidelijk de aftekening van de greep waargenomen worden. Deze was uit organisch materiaal vervaardigd en is niet bewaard gebleven.

Het blad vertoont langs haar aslijn een niet zo heel scherp afgetekende verdikking. De snedevlakken zijn iets afgezet tegenover het eigenlijke blad.

Het zwaard werd in twee stukken gebroken.

Het wordt bewaard in de Oudheidkundige Musea (Vleeshuis, Antwerpen) onder het inventarisnummer 2533 (12).

L: fragment 1: 9,6 cm; fragment 2: 30,8 cm; totaal: 39,9 cm (de breuklijn ligt schuin op de as van het wapen).

b (max.): 6,5 cm.

Gewicht: ca. 245 g.

Prachtige dikke donkergroene patina met hier en daar een blauwige schijn.

Bibliografie: Voor de titels voor 1964 verschenen, zie M. BAUWENS-LESENNE, Bibliografisch repertorium der oudheidkundige vondsten in de provincie Antwerpen, Brussel, 1965, pp. 184-185. Verder: J. BRIARD, Les dépôts bretons et l'âge du Bronze atlantique, Rennes, 1965, p. 103; S.J. DE LAET, Prehistorische Kulturen in het Zuiden der Lage Landen, Wetteren, 1974, p. 298; B. O'CONNOR, Cross-Channel Relations in the Later Bronze Age, Oxford, 1980 (BAR Int. Ser., 91), p. 431, List 26, 1; S.J. DE LAET, La Belgique d'avant les Romains, Wetteren, 1982, p. 428; E. WARMENBOL, Bronsen en IJzertijd te Antwerpen. IV: Het zwaard gevonden "tussen de fabriek Gevers en de Appelstraat", Bulletin van de Antwerpse Vereniging voor Bodem- en Grottonderzoek, 1985, nr. 1, pp. 6-7.

Iconografie: G. HASSE, La vie à Anvers pendant la fin du Néolithique et l'âge du Bronze, Bulletin de la Société d'Anthropologie de Bruxelles, XXVII, 1908, Pl. V, fig. 32; M.E. MARIËN, Oud-België. Van de eerste landbouwers tot de komst van Caesar, Antwerpen, 1952, fig. 178, 1; S.J. DE LAET, De Bronstijd en het begin van de IJzertijd in Vlaanderen in het licht van recente opgravingen, Gentse Bijdragen tot de Kunstgeschiedenis, XV, 1954, fig. 1:8; DE LAET, op. cit. (1974), fig. 139; DE LAET, op. cit. (1982), fig. 169.

Een Wohlde-zwaard uit Zwijndrecht ??

"Wanneer tegen het einde van de Vroege Bronstijd, tevens andere invloeden uit de streken gelegen langs het Kanaal en de Noordzee merkbaar worden, schrijft M.E. Mariën in 1952 (13), verliepen deze betrekkingen zonder twijfel langs de zeeweg. Dat de Scheldemonding hiervoor openstond, bewijst de vondst van een

rapier van Nedersaksisch type (Wohlde) bij de Scheldeoever in de Melsele-Polder te Zwijndrecht".

"Wellicht kan men in deze vondst, voegt S.J. De Laet daar in 1954 aan toe (14), een aanduiding zien dat de zgn. Schelde-kultuur, met haar krijgshaftig karakter, die een zo kenschetsend uitzicht geeft aan de Midden en aan de Late Bronstijd in Vlaanderen, reeds op het einde van de Vroege Bronstijd is ontstaan".

Het feit ter zijde gelaten dat dit stuk, vermits het van onbekende herkomst is (zie hoger), over een overigens niet zo uitermate krijgshaftige en verder niet zo duidelijk gedefinieerde "Scheldekultuur", niets kan bijbrengen, mag zeker ook de vraag gesteld worden of dit bepaald stuk wel inderdaad als een Noord of Noordwest Duits zwaard van Wohlde type kan geïdentificeerd worden, en of er nu werkelijk stukken van daar afkomstig in het Scheldebekken zijn terechtgekomen.

Dergelijke voorwerpen zijn wel in het bekken van de Maas terechtgekomen. Zo behoort het zeer typisch ensemble (één of meer gestoorde graven?) van Overloon, Gem. Venraij (Ned. Limburg) (15), dat bestaat uit twee zwaarden, waarvan één fragmentarisch, twee speerpunten, waarvan één versierd, een geknikte randbijl en een mantelspeld, ongetwijfeld tot de productie van de Noordwest Duitse bronsgieters (16). Zo kunnen we ook het zwaard gevonden nabij Huy (Liège) (17), thans in het Museum van diezelfde stad, omdat het praktisch identisch is aan het beter bewaarde exemplaar uit Venraij, aan de Noordwest Duitse bronsgieters toekennen (18).

Maar komen er ook Wohlde-zwaarden voor in het Scheldebekken? Twee zwaarden worden alleszins als dusdanig beschreven: hetgeen we hier uitvoeriger behandeld hebben en een zwaard uit de Schelde opgebaggerd ter hoogte van Melle (Oost-Vlaanderen).

Een Wohlde-zwaard uit Melle ?

Beschrijving

Het betreft een hielzwaard met afgeronde hiel, oorspronkelijk voorzien van vier nieten. Op de hiel is zeer duidelijk de aftekening van een hoefijzervormige gevestplaat af te lezen.

Het blad is op doorsnede smal ellipsvormig, de snedevlakken zijn iets afgezet tegenover het eigenlijke blad.

Het wordt bewaard in de Oudheidkundige Musea (Vleeshuis, Antwerpen), onder het inventarisnummer 56.35.2229, en is afkomstig uit de verzameling Georges Hasse (Antwerpen), die het waarschijnlijk in de jaren twintig aankocht.

L: 43,2 cm; b (max.): 5,8 cm. Gewicht: ca. 285 g.

Geen patina, bruinig tot geel glanzend oppervlak. Heeft duidelijk lange tijd in een anaërobisch midden vertoefd.

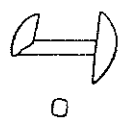
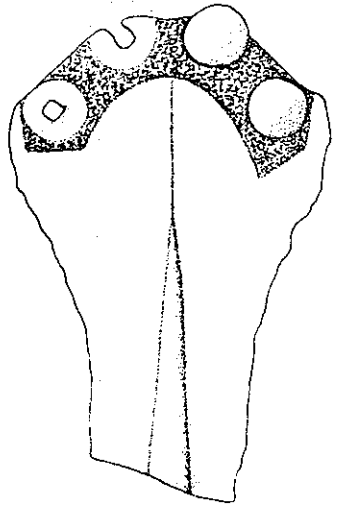
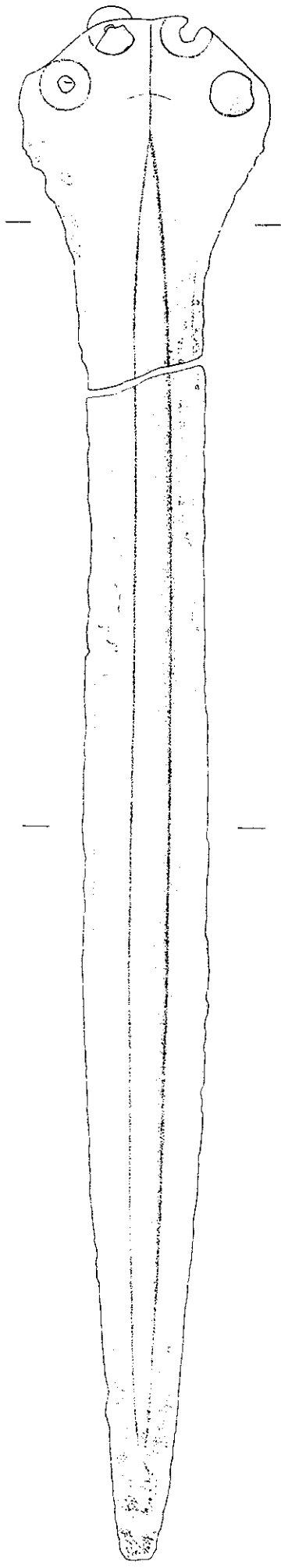
Bibliografie: DE LAET, op. cit. (1974), p. 298; O'CONNOR, op. cit., p. 451, List 25, 1 en List 26, 2 (verkeerdelijk zowel onder de Sögel als onder de Wohlde-zwaarden vermeld; DE LAET, op. cit. (1982), p. 428.

Iconografie: Nihil.

Bespreking

Zeer goed vergelijkingsmateriaal voor dit zwaard vinden we niet enkel in Noord maar ook in Centraal-Europa. Nagenoeg identische stukken zijn afkomstig uit Apfelstetten (Kr. Münsingen, Baden-Württemberg), uit München-Obermenzing (Bayern) en uit het Zihlkanaal (Brugg-Aegerten, Kt. Bern) (19).

Dat zijn alle zwaarden van het type Gamprin, moeilijk te onderscheiden van de zwaarden van het type Wohlde, maar wel meestal langer. Verder is er, op zicht, niet altijd een duidelijk verschil te bespeuren. We merken hierbij op dat het zwaard van Melle zeer nauw verwant is met het exemplaar van grafheuvel

Het hielzwaard "van Zwijndrecht" (tekening: E. Warmenbol - Schaal 2/3)

III op de Bergsham bij Garderen (Gem. Barneveld, Gelderland), door alle vorschers bestempeld wordt als Wohlde-zwaard (20).

Maar er is niets dat ons verplicht, eigenlijk zelfs niet veel dat ons toelaat, dit hielzwaard van Melle aan de Sögel-Wohlde-industrie toe te kennen.

Gevolgtrekking

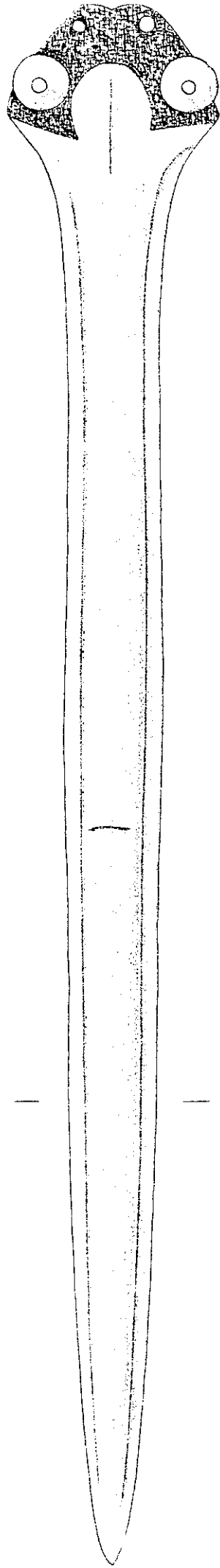
Vermits het zwaard van Melle het enige voorwerp is dat tot de Sögel-Wohlde-industrie zou kunnen toegekend worden en tevens in het Scheldebekken gevonden werd, aangezien dat "van Zwijndrecht" uiteindelijk van onbekende oorsprong blijkt, mag dan ook gesteld worden dat voor het ogenblik niet kan aangetoond worden of er ooit stukken behorend tot de Sögel-Wohlde-industrie in het Scheldebekken doorgedrongen zijn, daar het hoegenaamd niet zeker is of dit zwaard wel degelijk van Noordwest Duitse oorsprong is (21).

Datering

Zwaarden gelijkaardig aan de hier bestudeerde exemplaren worden door Schauer aan het begin van de Midden Bronstijd (Bz B/BI) geplaatst, overeenkomend, in absolute chronologie, met de jaren 1500 tot 1400 voor onze tijdrekening.

Noten

- (1) P. GENARD, Catalogue du Musée d'Antiquités d'Anvers, Antwerpen, 1876, p. 87, S 19.
- (2) Ch.-J. COMHAIRE, Les premiers âges du Métal dans les bassins de la Meuse et de l'Escaut, Bulletin de la Société d'Anthropologie de Bruxelles, XIII, 1894-1895, p. 108, n° 21. Zie ook ibid., p. 142, waar hij het heeft over "une (épée) sans soie ni poignée, à quatre rivets, port(ant) sur l'étiquette "provenant du Melchepolder, contre le fort Marie (S.19)" (fig. 71, pl. VI)". Vernoemde tekening is uitermate slecht en ook (zie verder) verwarrend te noemen.
- (3) B^{ON} A. DE LOË, Belgique Ancienne. Catalogue descriptif et raisonné. II: Les âges du Métal, Bruxelles, 1931, p. 98.
- (4) E. WARMENBOL, Brons- en IJzertijd te Antwerpen. IV: Het zwaard gevonden "tussen de fabriek Gevers en de Appelstraat", Bulletin van de Antwerpse Vereniging voor Bodem- en Grotonderzoek, 1985, nr. 1, pp. 5-15.
- (5) Zie ook WARMENBOL, op. cit., pp. 6-7.
- (6) P. GENARD, Catalogue du Musée d'Antiquités d'Anvers, Antwerpen, 1883³, p. 192 en p. 201 (°Turnhout 1798 - + Turnhout 1880). Een groot gedeelte van de stukken uit zijn verzameling was afkomstig uit de provincie Gelderland.
- (7) P. GENARD, Anvers à travers les âges, Bruxelles, 1888, p. 9 en p. 14 (fig.).
- (8) Volgens GENARD, op. cit., op Vlaams Hoofd. Op zijn breedst genomen dan wel!
- (9) Het is echter nagenoeg uitgesloten dat een dergelijk stuk verdwenen zou zijn.
- (10) Zijn nieuw inventarisnummer (nr. 2533) droeg het tot voor kort slecht pro forma.
- (11) Ook de twee bronzen kokerbijlen op grondgebied Zwijndrecht gevonden werden aan een verkeerde gemeente toegekend.
Het betreft twee stukken in 1972 ter hoogte van de Krankelooppolder opgespoten. Desittere situeert deze polder verkeerdelijk op Melsele, terwijl hij ongetwijfeld aan Zwijndrecht toebehoort.
Zie M. DESITTERE, Nogmaals over Wase bronzen bijlen, Annalen van de Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, 76, 1973, pp. 137-144.
Deze verkeerde vindplaats werd overgenomen in M. DESITTERE, Autochtones et immigrants en Belgique et dans le Sud des Pays-Bas au Bronze final, in S.J. DE LAET (ed.), Acculturation and Continuity in Atlantic Europe ..., Brugge, 1976 (Diss. Arch. Gand., XVI), p. 91; B. O'CONNOR, Cross-Chanel Relations in the Later Bronze Age, Oxford, 1980 (BAR Int. Ser., 91), p. 522, nr. 11 en pp. 162 & 171; S.J. DE LAET, La Belgique d'avant les Romains, Wetteren, 1982, p.

Het hieizwaard van Melle (tekening E. Warmenbol - Schaal 2/3)

- 499; en E. WARMENBOL, Brons- en IJzertijd te Antwerpen. I: De bronzen voorwerpen uit de verzameling Hasse, Bulletin van de Antwerpse Vereniging voor Bodem- en Grotonderzoek, 1983, nr. 4, p. 122.
- (12) Het zwaard draagt een etiket met het nummer 116, het volgnummer van dit stuk in Hasse's inventaris van de verzameling.
- (13) M.E. MARIËN, Oud-België. Van de eerste landbouwers tot de komst van Caesar, Antwerpen, 1952, p. 193.
- (14) S.J. DE LAET, De Bronstijd en het begin van de IJzertijd in Vlaanderen in het licht van recente opgravingen, Gentse Bijdragen tot de Kunstgeschiedenis, XV, 1954, p. 162. Zie ook S.J. DE LAET, The Low Countries, London, 1958, p. 116.
- (15) J.J. BUTLER, Bronze Age grave groups and hoards of the Netherlands (1), Inventaria Archaeologica - The Netherlands. 2. Set: NL 11-NL 16, Bonn, 1971, NL 13; J.J. BUTLER, Nederland in de Bronstijd, Haarlem, 1979², p. 43 en fig. 14. Zie ook MARIËN, op. cit., fig. 179.
- (16) BUTLER, op. cit. (1971), NL 13: "All the types have more or less close parallels in the graves and hoards of the Sögel-Wohlde complex of Northwest Germany and adjacent provinces, and were presumably imported to the Netherlands as a unit".
- (17) W. LASSANCE - R. BORREMANS, Inventaire archéologique du territoire de Huy, Annales du Cercle Hutois des Sciences et Beaux-Arts, XXV, 1958, p. 293 en Pl. I, fig. 2. Zie ook F. DAWANS, Les objets en métal de l'Age du Bronze dans la province de Liège, Bulletin de l'Institut Archéologique Liégeois, LXXXIV, 1972, p. 323, nr. 3.
- (18) Wat de aanvoer van Noordwest Duitse types in het bekken van de Maas betreft, zie ook F. VERMEREN, Quatre torques de l'âge du Bronze provenant des Roches de Néviau à Dave (Namur), Annales de la Société Archéologique de Namur, 63, 1984, pp. 133-147; en E. WARMENBOL, Des faucilles venues de l'Est. Quelques remarques à propos des faucilles et quelques autres objets de l'âge du Bronze trouvés dans le bassin mosan moyen, Helinium, XXV, 1985, in druk.
- (19) P. SCHAUER, Die Schwerter in Süddeutschland, Österreich und der Schweiz. I (Griffplatten-, Griffangel- und Griffzungenschwerter), München, 1971 (Prähistorische Bronzefunde, IV, 2), Taf. 10, 92, Taf. 11, 98 en Taf. 12, 103. Zie in het bijzonder p. 38.
- (20) W. GLASBERGEN, Barrow Excavations in the Eight Beatitudes. The Bronze Age Cemetery between Toterfout & Halve Mijl, North Brabant. II: The Implications, Palaeohistoria, III, 1954, p. 46, fig. 49 (foutieve tekening); R.S. HULST, Garderen, grafheuvels op de Bergsham, Bussum/Ammersfoort, 1971, p. 10, afb. 9; J.J. BUTLER, Nederland in de Bronstijd, Haarlem, 1979², p. 43 en p. 55.
- (21) Cfr. BUTLER, op. cit., p. 43: "Het Wohlde-type heeft zijn oorsprong, of was in elk geval wijdverbreid, in de Middeneuropese Hügelgräber-cultuur, vanwaar het type zich verspreidde naar de Sögel Kreis. Het feit dat exemplaren ter lengte van een rapier meer in Nederland dan in noordwest Duitsland voorkomen doet vermoeden dat onze exemplaren importstukken zijn eerder uit het Middeneuropese gebied dan uit noord Duitsland, in de 15de eeuw voor Chr."

Onze hartelijke dank gaat uit naar Mevr. J. Lambrechts-Douillez, adjunct-conservator van de Oudheidkundige Musea voor haar toelating de hier bestudeerde zwaarden uit het Vleeshuis te publiceren.

Résumé

L'épée à languette arrondie soi-disant découverte au fort Marie à Zwijndrecht près d'Antwerpen, bien connue depuis sa figuration dans M.E. MARIËN, Oud-België. Van de eerste landbouwers tot de komst van Caesar, Antwerpen, 1952, fig. 178, 1, est soumise ici à un nouvel examen.

Il s'est avéré que cette pièce, généralement considérée comme un important représentant de l'industrie dite de Sögel-Wohlde, n'a pas été découverte près d'Antwerpen.

Il s'agit d'une pièce sans provenance ayant fait partie de la collection W.-F.-J. Van Genechten, léguée à la Ville d'Antwerpen à la mort de son propriétaire, survenue en 1880.

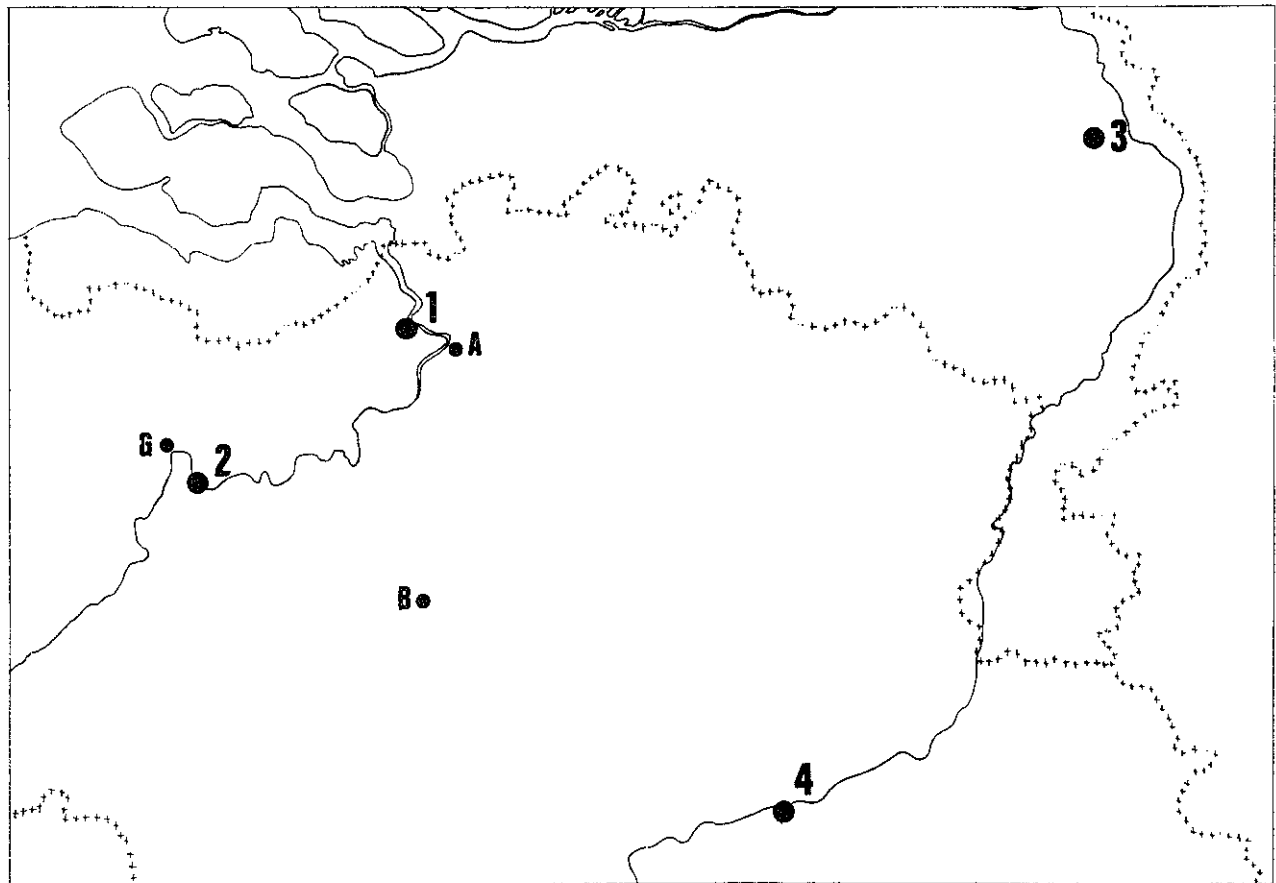
La mise en question de la provenance de la pièce en question nous amène à mettre en doute l'existence-même d'objets originaires du Nord-Ouest de l'Allemagne dans le bassin de l'Escaut.

L'unique épée en provenance du bassin de l'Escaut parfois décrite comme épée du type Wohlde, hormis la pièce qui fait l'objet principal de cet article, une épée draguée dans le fleuve à hauteur de Melle peut tout aussi bien être comparée aux épées du type Gamprin, propre à l'Europe Centrale, qu'aux véritables épées du type Wohlde.

Nous ne connaissons, par ailleurs, aucun autre objet caractéristique de l'industrie dite de Sögel-Wohlde qui proviendrait de la région considérée.

Nous nous devons de noter, toutefois, que les produits de cette industrie sont présents dans le bassin de la Meuse: au Pays-Bas, dans la province de Limbourg, en Belgique, dans la province de Liège. Les pièces les plus intéressantes sont incontestablement les épées, les pointes de lance et la hache faisant partie du dépôt d'Overloon et une épée malheureusement fragmentaire trouvée à Huy.

Il existe une épée découverte effectivement au fort Marie, celle décrite dans le dernier article paru dans le cadre de cette série (E. WARMENBOL, Brons- en IJzertijd te Antwerpen. IV: Het zwaard gevonden "tussen de fabriek Gevers en de Appelstraat", Bulletin van de Antwerpse Vereniging voor Bodem- en Grotonderzoek, 1985, nr. 1, pp. 5-15).

Verspreidingskaart (schaal 1/1.000.000) van de hier vermelde stukken:
1: "Zwijndrecht"; 2: Melle; 3: Venraij/Overloon; 4: Huy
(A = Antwerpen; G = Gent; B = Brussel).

Summary

The well-known rapier with rounded butt said to have been found in Zwijndrecht near Antwerp has been subjected to a new study.

The weapon, generally considered to be a good example of a Wohlde-rapier (B. O'CONNOR, Cross-Channel Relations in the Later Bronze Age, Oxford, 1980 (BAR Int. Ser., 91), p. 431, List 26, 1), turned out to be of unknown provenance.

The rapier was part of the Van Genechten collection, and was donated to the Antwerp City Council in 1880, at its owners death.

Now we can definitely say no rapier of Sögel-Wohlde type was found in Zwijndrecht, we must question the very existence of objects of North-Western German origin along the Scheldt or its tributaries.

Indeed, the only object left which could be attributed to the Sögel-Wohlde industry is the Melle rapier (O'CONNOR, op. cit., p. 451, List 25, 1 and List 26, 2 (the same object has been twice listed), and this rapier could as well belong to the Central European Gamprin type as to the North-Western German Wohlde-type.

Some objects undoubtedly produced in those parts did reach the Meuse, as shown by the artefacts discovered in Huy and Venraij.

A rapier was found in Zwijndrecht. It was published in a previous article in this series (E. WARMENBOL, Brons- en IJzertijd te Antwerpen. IV: Het zwaard gevonden "tussen de fabriek Gevers en de Appelstraat", Bulletin van de Antwerpse Vereniging voor Bodem- en Grottonderzoek, 1985, nr. 1, pp. 5-15).

Eugène WARMENBOL